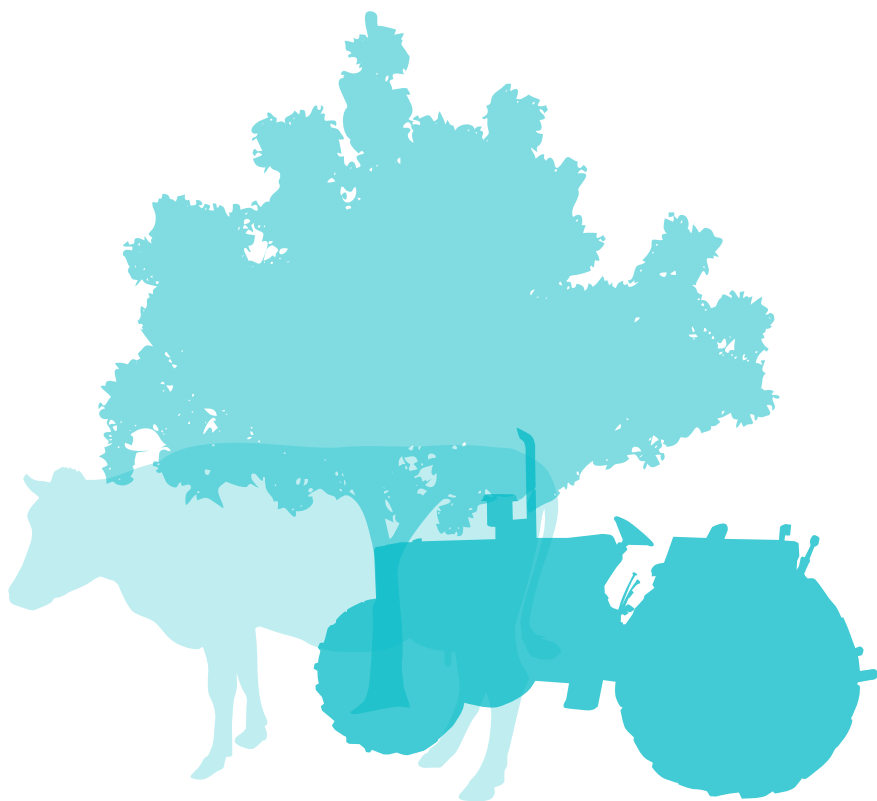

Huisvesting van landbouwhuisdieren 2012

Verklaring van tekens

.	gegevens ontbreken
*	voorlopig cijfer
**	nader voorlopig cijfer
x	geheim
—	nihil
—	(indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2011–2012	2011 tot en met 2012
2011/2012	het gemiddelde over de jaren 2011 tot en met 2012
2011/'12	oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2011 en eindigend in 2012
2009/'10– 2011/'12	oogstjaar, boekjaar enz., 2009/'10 tot en met 2011/'12

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag

Prepress en druk

Centraal Bureau voor de Statistiek
Grafimedia

Omslag

Telldesign, Rotterdam

Inlichtingen

Tel. (088) 570 70 70
Fax (070) 337 59 94
Via contactformulier:
www.cbs.nl/infoservice

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl
Fax (045) 570 62 68

Internet

www.cbs.nl
ISBN: 978-90-357-1081-8
ISSN: 2211-7059

© Centraal Bureau voor de Statistiek,
Den Haag/Heerlen, 2012.
Verveelvoudiging is toegestaan,
mits het CBS als bron wordt vermeld.

Samenvatting

In het Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij (Besluit huisvesting) is vastgelegd hoeveel de ammoniakemissie per dierplaats maximaal mag bedragen. Voor de middelgrote varkens- en pluimveehouderijen zou de maximale emissiewaarde gaan gelden op 1 januari 2010. In de aanloop naar 2010 werd echter duidelijk dat veel veehouders de noodzakelijke stalaanpassingen niet op tijd zouden kunnen realiseren. Deze bedrijven hebben nu, afhankelijk van de bedrijfssituatie, uitstel tot uiterlijk 1 januari 2013 (VROM, 2009). Kleinere bedrijven moeten op 1 januari 2013 voldoen aan de eisen van het Besluit huisvesting. Grote bedrijven met meer dan 40 000 plaatsen voor pluimvee, meer dan 2 000 plaatsen voor vleesvarkens of meer dan 750 zeugenplaatsen moeten in principe al voldoen aan strenge emissie-eisen. Wel bestaat voor varkens- en pluimveebedrijven de mogelijkheid om in een deel van de dierenverblijven een techniek toe te passen die de ammoniakemissie verder beperkt dan wettelijk is vereist. Hiermee kan de emissie van traditionele huisvesting met een hogere emissiewaarde worden gecompenseerd (intern salderen).

Uit de Landbouwtelling, met peildatum 1 april 2012, blijkt dat het aantal melkkoeien in een emissiearme stal sinds 2008 is toegenomen van 5 tot 10 procent. Deze toename hangt samen met de ontwikkeling van emissiearme vloeren voor loopstallen die niet alleen de ammoniakemissie verlagen maar ook voldoen aan eisen op het gebied van dierenwelzijn.

Het aandeel vleesvarkens en zeugen in emissiearme stallen is toegenomen van ruim 50 procent in 2010 tot ruim 60 procent in 2012. De toename van emissiearme huisvesting in de varkenshouderij komt grotendeels door het plaatsen van luchtwassers. Toch beschikt ruim 60 procent van de bedrijven met vleesvarkens nog niet over emissiearme huisvesting. Dit zijn middelgrote bedrijven waaraan uitstel is verleend of die gaan stoppen en kleine bedrijven die pas op 1 januari 2013 emissiearm moeten zijn.

Het aantal vleeskuikens in een emissiearme stal is in 2012 toegenomen tot 68 procent, bijna een verdubbeling ten opzichte van 2010. Bij leghennen heeft een forse verschuiving plaatsgevonden van huisvesting in kooien (legbatterijen) naar volièrehuisvesting. Deze verschuiving hangt samen met het verbod op legbatterijen per 1 januari 2012. Ongeveer 10 procent van de leghennen komt voor op bedrijven die niet tijdig zijn overgeschakeld op alternatieve huisvesting. De overschakeling van kooisystemen naar volièrehuisvesting leidt niet tot een toename van emissiearme huisvesting omdat beide systemen emissiearm zijn.

Inhoud

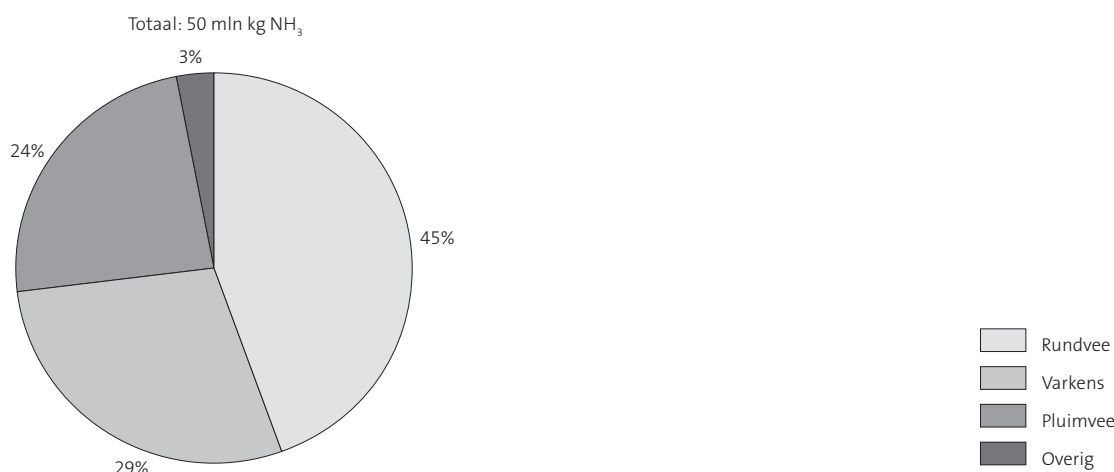
	Samenvatting	3
1	Achtergrond	5
2	Methode	7
3	Resultaten	8
	3.1 Dieraantallen	8
	3.2 Rundvee	9
	3.3 Varkens	10
	3.4 Pluimvee	13
	Literatuur	18
	Medewerkers publicatie	19

1 Achtergrond

Er zijn verschillende internationale richtlijnen en nationale wettelijke regelingen die direct of indirect regels stellen aan de huisvesting van landbouwhuisdieren. In Europees verband is bijvoorbeeld de NEC-richtlijn (EU, 2001) van belang waarin doelstellingen (emissieplafonds) voor verzurende en luchtverontreinigende stoffen zijn opgenomen, waaronder ammoniak. Dit betekent dat de lidstaten van de Europese Unie verplicht zijn om jaarlijks over de omvang van de ammoniakemissie te rapporteren. In Nederland vormen dierenverblijven een belangrijke bron van ammoniak. Voor de betrouwbaarheid van de berekening van de nationale ammoniakemissie is het daarom van belang te beschikken over actuele gegevens van toegepaste stalsystemen.

In 2011 (voorlopig cijfer) bedroeg de ammoniakemissie uit stallen ongeveer 50 mln kg. De bijdrage hieraan van de verschillende diergroepen is weergegeven in figuur 1.1.

1.1 Bijdrage aan de ammoniakemissie uit dierenverblijven, 2011*

Bron: CBS.

In de Regeling ammoniak en veehouderij (Rav) is voor ieder stalsysteem een factor opgenomen voor de ammoniakemissie per dierplaats. In het Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij (Besluit huisvesting) is voor de belangrijkste diercategorieën vastgelegd hoeveel de ammoniakemissie per dierplaats maximaal mag bedragen. De datum waarop deze maximale emissiewaarde van kracht wordt, hangt onder andere af van het aantal dieren op het bedrijf. Hoe groter het bedrijf hoe eerder de maximale emissiewaarde van kracht wordt. Daarnaast vallen bedrijven in de intensieve veehouderij met meer dan een bepaald aantal dierplaatsen voor varkens of pluimvee onder de werking van de Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC)-richtlijn (EU, 2008). Deze richtlijn is gericht op geïntegreerde preventie en bestrijding van milieuverontreiniging en verplicht EU-lidstaten om emissies naar water, lucht en bodem van onder andere de intensieve veehouderij te reguleren. Dat gebeurt via een integrale vergunning die gebaseerd moet zijn op de best beschikbare technieken (BBT).

Op het gebied van dierenwelzijn zijn het Varkensbesluit en het Legkippenbesluit 2003 relevant. Het Varkensbesluit bevat onder andere bepalingen over de grootte van het vloeroppervlak voor diverse categorieën varkens en in het Legkippenbesluit 2003 is een verbod opgenomen op het houden van kippen in legbatterijen (kooien) per 1 januari 2012.

2 Methode

Om inzicht te krijgen in de huisvesting van landbouwhuisdieren wordt periodiek in de Landbouwtelling gevraagd naar de toegepaste stalsystemen bij rundvee, varkens en pluimvee. Behalve het staltype moet voor de berekening van gasvormige stikstofverliezen ook bekend zijn of de mest in een staltype met dunne of vaste mest wordt geproduceerd.

In de Landbouwtelling van 2008 (CBS, 2009) is gevraagd naar de huisvesting van rundvee, varkens en pluimvee. In de Landbouwtelling van 2010 is de vraag naar toegepaste stalsystemen beperkt gebleven tot varkens en pluimvee (CBS, 2011). In de Landbouwtelling van 2012 is de uitgebreide inventarisatie van 2008 herhaald.

De Landbouwtelling vraagt naar het aantal dierplaatsen per staltype en/of mesttype. Het aantal dierplaatsen dat hierbij wordt opgegeven is in principe gelijk aan of groter dan het aantal gehouden dieren. Onvolledige bezetting kan veroorzaakt worden door leegstand tussen productierondes, door onvolledige benutting van de capaciteit en door het meetellen van de capaciteit van stallen die niet (meer) in gebruik zijn. Het uitgangspunt bij het bepalen van de toegepaste staltypen is dat capaciteit alleen wordt meegeteld voor zover er dieren aanwezig zijn. In sommige gevallen is de stalcapaciteit groter dan het aantal dieren en komen er meerdere staltypen op het bedrijf voor. In die situaties is eventueel een volgorde toegepast bij de toerekening van dieren aan staltypen van modern (emissiearm) naar traditioneel. In overige gevallen zijn de dieren aantallen evenredig over de staltypen verdeeld.

In de Landbouwtelling is emissiearme en niet-emissiearme (traditionele) huisvesting niet verbonden aan een maximale emissiewaarde zoals in het Besluit huisvesting is gedaan. Hierdoor zou er in theorie een verschil kunnen zijn tussen emissiearm volgens de Landbouwtelling en emissiearm volgens het Besluit huisvesting. In het verleden zijn er stalsystemen ontwikkeld met een zogenaamd Groen-Label. De emissiefactor voor ammoniak van Groen-Label stalsystemen kan hoger liggen dan de maximale emissiewaarde volgens het Besluit huisvesting. In het Besluit huisvesting is bepaald dat in voorkomende gevallen de emissiefactor van het Groen-Label stalsysteem geldt als maximale waarde. Door deze bepaling gelden Groen-Label stallen dus impliciet als emissiearm. Dit geldt ook voor voormalig Groen-Label stallen waarvan de erkenning is ingetrokken. De Landbouwtelling beschouwt net als het Besluit huisvesting Groen-Label stallen ook als emissiearm. Hierdoor zullen verschillen in interpretatie van emissiearm en niet-emissiearm naar verwachting geen grote rol spelen.

3 Resultaten

3.1 Aantal dieren

In tabel 3.1.1 is het aantal dieren weergegeven van diercategorieën waarvoor in de Landbouwtelling is gevraagd naar het toegepaste staltype en/of geproduceerde mesttype. De cijfers zijn gebaseerd op voorlopige uitkomsten. De resultaten in hoofdstuk 3 zijn steeds weergegeven in de vorm van procentuele verdelingen waarbij de percentages betrekking hebben op het aantal dieren in tabel 3.1.1.

3.1.1 Dieraantallen Landbouwtelling 2012*

Diercategorie	Aantal dieren
<i>x 1 000</i>	
Jongvee voor de melkveehouderij jonger dan 1 jaar	575
Jongvee voor de melkveehouderij 1 jaar of ouder	613
Melk- en kalfkoeien	1 484
Stieren voor de fokkerij 2 jaar of ouder	7
Vleeskalveren	908
Vrouwelijk jongvee voor de vleesproductie	97
Mannelijk jongvee voor de vleesproductie	88
Stieren voor de vleesproductie 2 jaar of ouder	9
Zoog-, mest- en weidekoeien, 2 jaar en ouder	99
Vleesvarkens	5 874
Opfokzeugen en -beren	236
Zeugen	938
Dekrijpe beren	6
Ouderdieren van slachtrassen, jonger dan 18 weken	3 053
Ouderdieren van slachtrassen, 18 weken of ouder	4 322
Leghennen, jonger dan 18 weken	10 422
Leghennen, 18 weken of ouder	33 630
Vleeskuikens	43 846
Kalkoenen	827

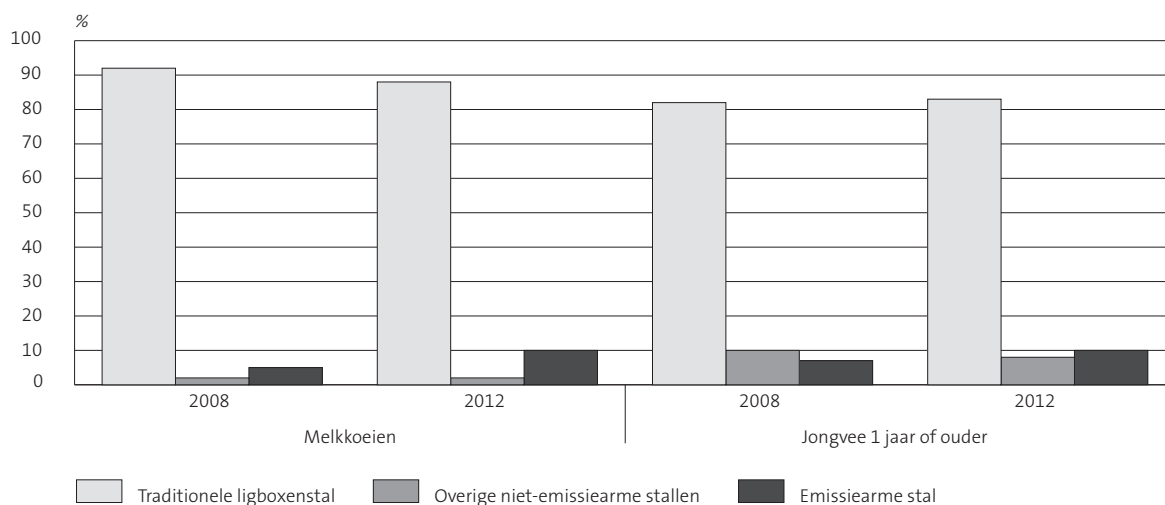
3.2 Rundvee

Van de ammoniakemissie uit stallen en mestopslagen is 45 procent in 2011 afkomstig van rundvee. Hiervan komt meer dan 80 procent voor rekening van melkkoeien en het bijbehorende jongvee. In het Besluit huisvesting is de maximale emissiewaarde per dierplaats gelijkgesteld aan de emissiewaarde van een traditionele ligboxenstal in combinatie met beweiden (9,5 kg NH₃ per dierplaats). De eis is niet van toepassing op bestaande stallen. Traditionele huisvesting bij melkvee blijft dus toegestaan maar nieuwbouw van een traditionele stal is alleen nog mogelijk in combinatie met weidegang.

De laatste jaren is het aanbod van emissiearme vloeren in de melkveehouderij sterk toegenomen. Bezwaren uit oogpunt van dierenwelzijn die tot voor kort aan het gebruik van emissiearme vloeren waren verbonden, zoals het gebrek aan grip, zijn hierdoor grotendeels opgeheven. Figuur 3.2.1 laat zien dat het aandeel van de emissiearme stal is toegenomen. Het aandeel van de emissiearme ligboxenstal/loopstal bij melkkoeien is toegenomen van 1 procent in 2008 tot 7 procent in 2012 (tabel 3.2.2.). Het totale aandeel emissiearme huisvesting van emissiearme ligboxenstal/loopstal en de grupstal met drijfmest komt voor zowel melkkoeien als voor jongvee van 1 jaar of ouder in 2012 uit op 10 procent.

In de Landbouwtelling van 2012 is in tegenstelling tot de Landbouwtelling van 2008 niet gevraagd naar het aantal emissiearme dierplaatsen bij vleeskalveren. In 2008 bleek het aandeel emissiearme dierplaatsen verwaarloosbaar klein. Uit gegevens van milieuvergunningen van een vijftal provincies, waar het grootste deel van de vleeskalveren voorkomt, blijkt dat 7 procent van de dierplaatsen inmiddels is voorzien van een luchtwasser.

3.2.1 Emissiearme en traditionele huisvesting van melkkoeien en jongvee

Bron: CBS.

3.2.2 Staltype en mesttype bij rundvee

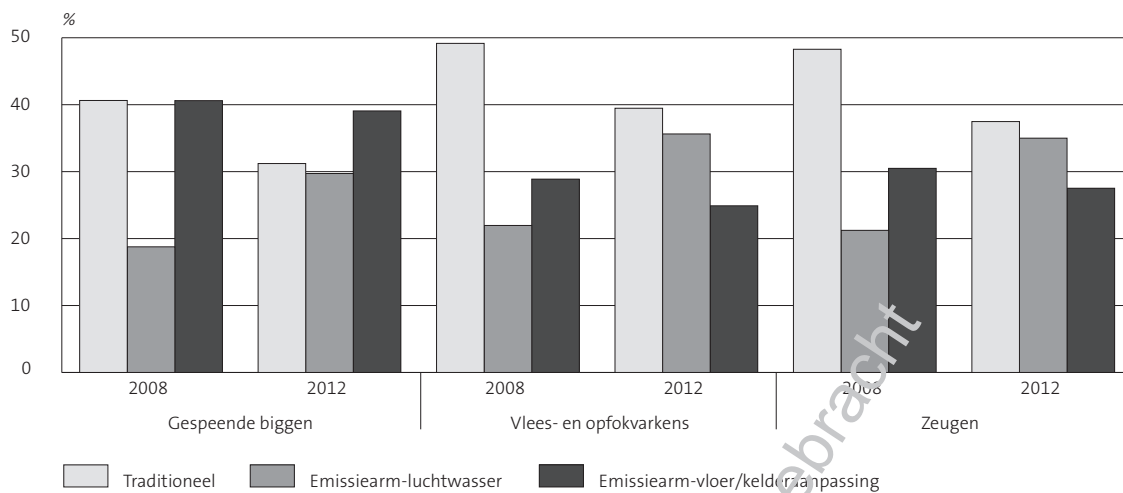
	2008			2012			
	Totaal	drijfmest	vaste mest	Totaal	alleen drijfmest	alleen vaste mest	zowel drijfmest als vaste mest
<i>% van het aantal dieren</i>							
Rundvee voor de melkveehouderij							
Jongvee jonger dan 1 jaar	100	56	44	100	42	38	20
Jongvee 1 jaar of ouder	100	95	5	100	90	4	7
ww.							
traditionele ligboxenstal	82	82	–	83	77	1	4
emissiearme ligboxenstal	1	1	0	5	4	0	1
grupstal – vaste mest	2		2	1		1	
grupstal – drijfmest (emissiearm)	7	7		5	4		1
potstal	2		2	1		1	
overige staltypen	6	6	0	5	4	0	1
Melk- en kalfkoeien	100	98	2	100	91	3	6
ww.							
traditionele ligboxenstal	92	92	–	88	82	2	5
emissiearme ligboxenstal	1	1	0	7	6	0	1
grupstal – vaste mest	2		2	1		1	
grupstal – drijfmest (emissiearm)	4	4		3	2		0
potstal	0		0	0		0	
overige staltypen	0	0	0	1	1	0	0
Stieren voor de fokkerij (2 jaar of ouder)	100	78	22	100	68	18	14
Rundvee voor de vleesproductie							
Vleeskalveren	100	97	3	100	97	1	2
Vrouwelijk jongvee voor de vleesproductie	100	66	34	100	43	39	18
Mannelijk jongvee voor de vleesproductie	100	67	33	100	50	37	12
Stieren voor de vleesproductie (2 jaar en ouder)	100	65	35	100	41	45	13
Zoog-, vlees- en weidekoeien	100	69	31	100	49	34	16

3.3 Varkens

Varkens dragen voor ongeveer 30 procent bij aan de emissie van ammoniak uit stallen en mestopslagen. In figuur 3.3.1 en tabel 3.3.2 is te zien dat voor alle categorieën varkens de emissiearme huisvesting is toegenomen ten opzichte van 2010. De emissiearme huisvesting bij vleesvarkens en zeugen nam toe van ruim 50 procent in 2010 tot ruim 60 procent in 2012. Bij gespeende biggen ligt het aandeel emissiearme huisvesting inmiddels op bijna 70 procent.

De uitbreiding van het aantal emissiearme plaatsen is gerealiseerd door de installatie van luchtwassers. Bij luchtwassers wordt de afgezogen stallucht door een wasvloeistof geleid, bijvoorbeeld aangezuurd water of door een bacteriefilter. Bij aanpassingen aan stalvloer of mestkelder worden technieken toegepast die zorgen voor een beperking van de ammoniakemissie van de in de stal opgeslagen mest. Luchtwassers hebben als voordeel dat daarmee ook de emissie van fijn stof kan worden tegengegaan. Ongeveer eenderde van het aantal gespeende biggen, vleesvarkens en zeugen zit in 2012 in een stal met een luchtwasser. Alleen bij gespeende biggen is het aandeel van geïntegreerde stalaanpassingen nog groter dan het aandeel luchtwassers.

3.3.1 Emissiearme en traditionele huisvesting van varkens

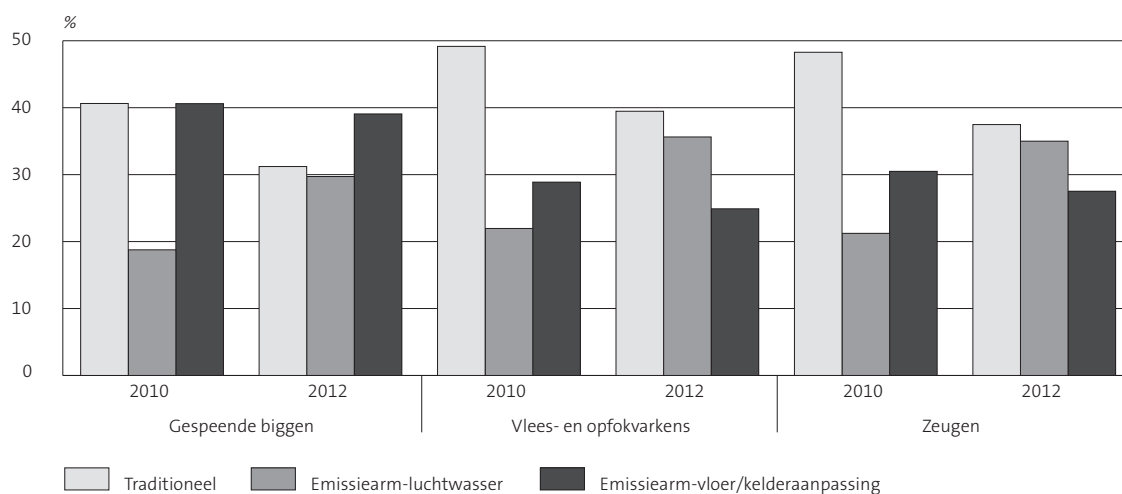
Bron: CBS.

Van het totale aantal vlees- en opfokvarkens in 2012 komt 37 procent voor in emissiearme stallen met een hokoppervlak tot 0,8 m² per dierplaats en 23 procent komt voor in emissiearme stallen met een groter hokoppervlak. Het totale aandeel huisvesting met een hokoppervlak tot 0,8 m² per dierplaats is 68 procent

3.3.2 Staltypen bij varkens

	Totaal	Traditionele stal	Emissiearme stal		
			totaal	luchtwasser	aanpassing vloer en/of mestkelder
% van het aantal dieren					
Gespeende biggen					
2010	100	41	59	19	41
2012	100	31	69	30	39
ww. naar hokoppervlak per dier					
maximaal 0,35 m ²	69	24	45	18	26
groter dan 0,35 m ²	31	7	24	11	13
Vleesvarkens en opfokvarkens					
2010	100	49	51	22	29
2012	100	39	61	36	25
ww. naar hokoppervlak per dier					
maximaal 0,8 m ²	68	30	37	21	17
groter dan 0,8 m ²	32	9	23	15	8
Zeugen					
2010	100	48	52	21	30
2012	100	37	63	35	28
ww.					
zeugen bij de biggen (kraamzeugen)	19	8	11	6	6
overige zeugen individueel gehuisvest	27	16	12	5	6
overige zeugen in groepshuisvesting	54	14	40	24	16
Dekrijpe beren					
2010	100	92	8	1	7
2012	100	75	25	13	12

3.3.1 Emissiearme en traditionele huisvesting van varkens

Bron: CBS.

Van het totale aantal vlees- en opfokvarkens in 2012 komt 37 procent voor in emissiearme stallen met een hokoppervlak tot 0,8 m² per dierplaats en 23 procent komt voor in emissiearme stallen met een groter hokoppervlak. Het totale aandeel huisvesting met een hokoppervlak tot 0,8 m² per dierplaats is 68 procent

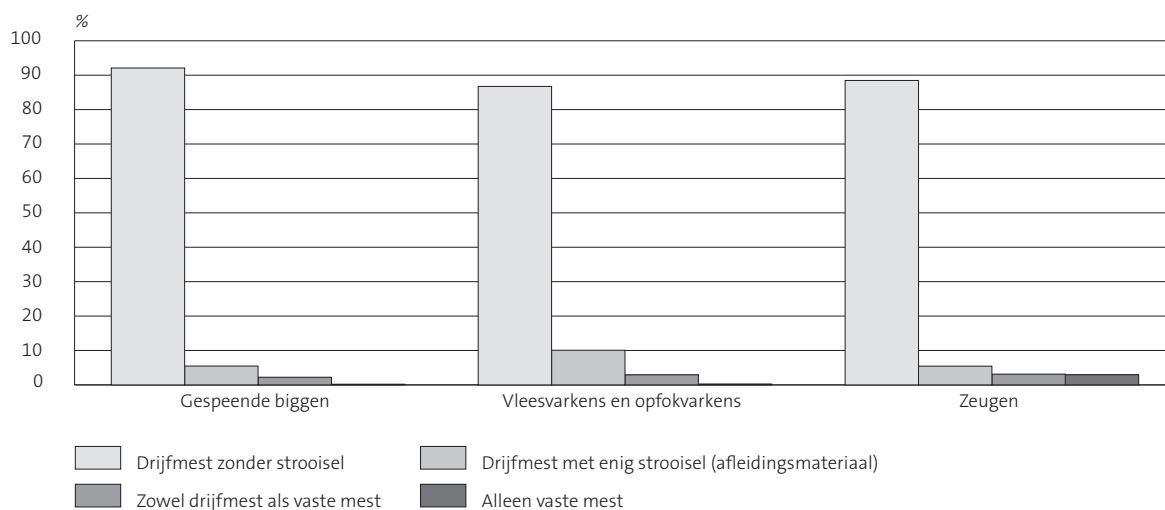
3.3.2 Staltypen bij varkens

	Totaal	Traditionele stal	Emissiearme stal		
			totaal	luchtwasser	aanpassing vloer en/of mestkelder
% van het aantal dieren					
Gespeende biggen					
2010	100	41	59	19	41
2012	100	31	69	30	39
w.v. naar hokoppervlak per dier					
maximaal 0,35 m²	69	24	45	18	26
groter dan 0,35 m²	31	7	24	11	13
Vleesvarkens en opfokvarkens					
2010	100	49	51	22	29
2012	100	39	61	36	25
w.v. naar hokoppervlak per dier					
maximaal 0,8 m²	68	30	37	21	17
groter dan 0,8 m²	32	9	23	15	8
Zeugen					
2010	100	48	52	21	30
2012	100	37	63	35	28
w.v.					
zeugen bij de biggen (kraamzeugen)	19	8	11	6	6
overige zeugen individueel gehuisvest	27	16	12	5	6
overige zeugen in groepshuisvesting	54	14	40	24	16
Dekrijpe beren					
2010	100	92	8	1	7
2012	100	75	25	13	12

en het aandeel met een groter hokoppervlak is 32 procent. Dit betekent dat emissiearme huisvesting voorkomt bij 54 procent (37/68) van de dieren met een kleiner hokoppervlak en bij 72 procent (23/32) van de dieren met een groter hokoppervlak per dier. De aanpassing aan een groter leefoppervlak gaat dus gepaard met een groter aandeel emissiearme huisvesting.

In figuur 3.3.3 is het aantal varkens ingedeeld naar mesttype. Het mesttype is van belang voor de berekening van gasvormige stikstofverliezen zoals ammoniak en het broeikasgas lachgas (N_2O). De emissie van lachgas uit vaste mest is bijvoorbeeld een factor 10 groter dan de emissie uit drijfmest. De figuur laat zien dat slechts een zeer klein deel van de dieren is gehuisvest in een staltype met uitsluitend vaste mest.

3.3.3 Mesttype bij varkens, 2012

Bron: CBS.

Grote bedrijven met meer dan 2 000 plaatsen voor vleesvarkens of meer dan 750 zeugenplaatsen vallen onder de IPPC-richtlijn en moeten in principe al vanaf 30 oktober 2007 voldoen aan strenge emissie-eisen (EU, 2008). De richtlijn is gericht op geïntegreerde preventie en bestrijding van milieuverontreiniging en verplicht de EU-lidstaten om emissies (inclusief maatregelen voor afvalstoffen) van onder andere de intensieve veehouderij te reguleren via een integrale vergunning. Deze vergunning moet gebaseerd zijn op de best beschikbare technieken (BBT). Voor middelgrote varkensbedrijven zou de maximale emissiewaarde uit het Besluit huisvesting ingaan op 1 januari 2010. In de aanloop naar 2010 werd duidelijk dat veel veehouders de noodzakelijke stalaanpassingen niet op tijd zouden kunnen realiseren. Deze bedrijven hebben nu, afhankelijk van de bedrijfssituatie, uitstel tot uiterlijk 1 januari 2013 (VROM, 2009). Middelgrote bedrijven zijn bedrijven met minder dan 2 000 dierplaatsen voor vlees- en opfokvarkens maar met meer dan 250 vlees- en opfokvarkens en bedrijven met minder dan 750 zeugenplaatsen maar met meer dan 100 zeugen en bedrijven met meer dan 360 gespeende biggen. Kleinere bedrijven met maximaal 250 vlees- en opfokvarkens, maximaal 100 zeugen en maximaal 360 gespeende biggen moeten op 1 januari 2013 overgeschakeld zijn op emissiearme huisvesting.

De emissie-eisen in het Besluit huisvesting betekenen niet dat bestaande traditionele huisvesting na 2013 helemaal niet meer is toegestaan. In het Besluit huisvesting is immers ook de bepaling opgenomen dat wanneer een emissiearme techniek in een deel van het bedrijf de ammoniakemissie verder beperkt dan

wettelijk is vereist, hiermee de emissie van traditionele huisvesting met een hogere emissiewaarde mag worden gecompenseerd (intern salderen).

In tabel 3.3.4 is de verdeling weergegeven van bedrijven die alleen traditionele huisvesting hebben, alleen emissiearme huisvesting of een combinatie van beide. De bedrijven en de aantallen dieren zijn in de tabel ingedeeld naar grootteklasse. Uit de tabel blijkt dat bij een groot deel van de bedrijven nog uitsluitend traditionele huisvesting voorkomt. Het aantal dieren op deze bedrijven is daarbij relatief gezien klein en varieert van 22 procent bij zeugen tot 28 procent bij vlees- en opfokvarkens. Bij de uitsplitsing naar grootteklasse is duidelijk te zien dat vooral de grotere bedrijven geheel of gedeeltelijk beschikken over emissiearme huisvesting.

3.3.4 Emissiearme en traditionele huisvesting van varkens naar grootteklasse¹⁾, 2012

	Bedrijven met alleen traditionele huisvesting		Bedrijven met traditionele en emissiearme huisvesting		Bedrijven met alleen emissiearme huisvesting		Totaal	
	% bedrijven	% dieren	% bedrijven	% dieren	% bedrijven	% dieren	% bedrijven	% dieren
Gespeende biggen	41	22	19	23	41	54	100	100
ww.								
meer dan 360 gespeende biggen	27	21	18	23	38	54	84	98
maximaal 360 gespeende biggen	13	2	0	0	2	0	16	2
Vlees- en opfokvarkens	61	28	18	39	21	33	100	100
ww.								
meer dan 2 000 dierplaatsen	2	6	9	31	7	26	19	62
meer dan 250 vlees- en opfokvarkens, maximaal 2 000 dierplaatsen	32	20	8	8	8	7	48	35
250 of minder vlees- en opfokvarkens	27	2	1	0	6	0	34	3
Zeugen	43	22	34	43	24	36	100	100
ww.								
meer dan 750 dierplaatsen	1	3	6	18	7	21	14	42
meer dan 100 zeugen, maximaal 750 dierplaatsen	28	17	28	25	15	14	70	56
maximaal 100 zeugen	13	1	1	0	2	0	16	2

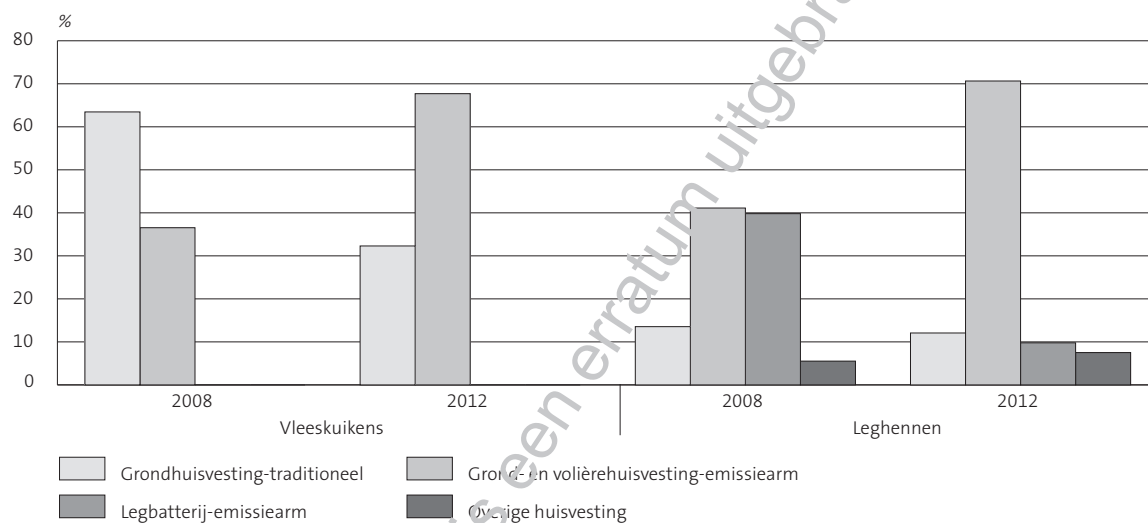
¹⁾ In de IPPC-richtlijn wordt onderscheid gemaakt naar aantal dierplaatsen en in het Besluit huisvesting naar aantal dieren.

3.4 Pluimvee

De pluimveestapel is verantwoordelijk voor 20 tot 25 procent van de ammoniakemissie uit stallen en mestopslagen. In figuur 3.4.1 zijn vleeskuikens en leghennen ingedeeld naar traditionele en emissiearme huisvesting. Het aantal vleeskuikens in emissiearme stallen is gestegen van 37 procent in 2010 tot 68 procent in 2012. Bij leghennen is sprake van een forse toename van volièrehuisvesting ten koste van de traditionele legbatterij (kooien) en traditionele grondhuisvesting. Per 1 januari 2012 is kooihuisvesting verboden met uitzondering van de verrijkte kooi en koloniehuisvesting. Verrijkte kooien hebben onder meer een iets grotere oppervlakte per dier en zijn ook iets hoger dan de traditionele legbatterij. Het gebruik ervan blijft mogelijk tot 1 januari 2021. Koloniehuisvesting zit tussen kooihuisvesting en scharrelhuisvesting

in. Bij grondhuisvesting en voliëresystemen worden de dieren in grote groepen gehouden waarbij de oppervlakte per dier groter is dan bij kooisystemen. Daarnaast beschikken ze over toegang tot nesten, zitstokken en een grote scharrelruimte met strooisel. In voliëresystemen hebben de dieren ook toegang tot verschillende niveaus. De omschakeling op voliërehuisvesting heeft deels te maken met de autonome ontwikkeling van verdergaande schaalvergroting. In een voliërestal kunnen namelijk meer dieren worden gehouden per m² staloppervlak. Daarnaast is het goedkoper om een bestaande scharrelstal om te bouwen tot voliërestal dan de bestaande scharrelstal om te bouwen tot emissiearme scharrelstal. Alle typen voliërehuisvesting hebben een emissiewaarde die lager is dan de maximale emissiewaarde in het Besluit huisvesting en zijn daarmee emissiearm (Ellen, 2011).

3.4.1 Emissiearme en traditionele huisvesting bij leghennen en vleeskuikens

Bron: CBS.

Uit tabel 3.4.2 blijkt dat 10 procent van de legkippen volgens de Landbouwtelling, met peildatum 1 april 2012, nog voorkomt in batterijhuisvesting. Een deel hiervan bestaat uit bedrijven met verrijkte kooien of koloniehuisvesting maar er is ook een aantal bedrijven met legbatterijen dat niet op tijd is overgeschakeld.

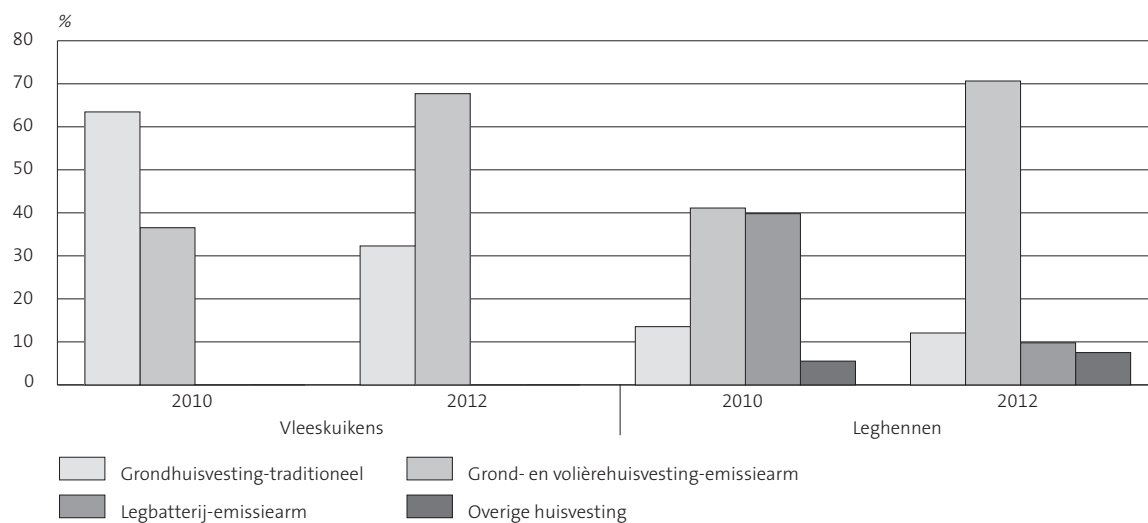
Bij vleeskuikens is sprake van een forse toename van emissiearme huisvesting. Bij vloerverwarming en -koeling wordt ammoniakemissie tegengegaan door condensvorming op het strooisel. Mixluchtventilatie is een afzonderlijk onderscheiden vorm van strooiseldroging waarbij stallucht wordt gecirculeerd. Het aantal plaatsen met strooiseldroging, mestbanden en/of luchtwasser is ook toegenomen maar stelt relatief gezien weinig voor.

Bij vleeskuikenouderdieren is inmiddels iets meer dan de helft van de volwassen ouderdieren gehuisvest in emissiearme stallen.

Het verschil tussen emissiearme huisvesting van kalkoenen tussen 2008 (33%) en 2012 (4%) is opmerkelijk. Een deel van de bedrijven heeft vermoedelijk in 2008 door een onduidelijke vraagstelling de traditionele huisvesting opgegeven onder overige emissiearme huisvesting. Uit vergelijking van de staltypen in de Landbouwtelling met de staltypen in milieuvergunningen van een vijftal provincies blijkt inderdaad dat in enkele gemeenten in 2008 emissiearme dierplaatsen zijn opgegeven terwijl op basis van de milieuvergunningen alleen traditionele huisvesting voorkomt.

in. Bij grondhuisvesting en voliëresystemen worden de dieren in grote groepen gehouden waarbij de oppervlakte per dier groter is dan bij kooisystemen. Daarnaast beschikken ze over toegang tot nesten, zitstokken en een grote scharrelruimte met strooisel. In voliëresystemen hebben de dieren ook toegang tot verschillende niveaus. De omschakeling op voliërehuisvesting heeft deels te maken met de autonome ontwikkeling van verdergaande schaalvergroting. In een voliërestal kunnen namelijk meer dieren worden gehouden per m² staloppervlak. Daarnaast is het goedkoper om een bestaande scharrelstal om te bouwen tot voliërestal dan de bestaande scharrelstal om te bouwen tot emissiearme scharrelstal. Alle typen voliërehuisvesting hebben een emissiewaarde die lager is dan de maximale emissiewaarde in het Besluit huisvesting en zijn daarmee emissiearm (Ellen, 2011).

3.4.1 Emissiearme en traditionele huisvesting bij leghennen en vleeskuikens

Bron: CBS.

Uit tabel 3.4.2 blijkt dat 10 procent van de legkippen volgens de Landbouwtelling, met peildatum 1 april 2012, nog voorkomt in batterijhuisvesting. Een deel hiervan bestaat uit bedrijven met verrijkte kooien of koloniehuisvesting maar er is ook een aantal bedrijven met legbatterijen dat niet op tijd is overgeschakeld.

Bij vleeskuikens is sprake van een forse toename van emissiearme huisvesting. Bij vloerverwarming en -koeling wordt ammoniakemissie tegengegaan door condensvorming op het strooisel. Mixluchtventilatie is een afzonderlijk onderscheiden vorm van strooiseldroging waarbij stallucht wordt gecirculeerd. Het aantal plaatsen met strooiseldroging, mestbanden en/of luchtwasser is ook toegenomen maar stelt relatief gezien weinig voor.

Bij vleeskuikenouderdieren is inmiddels iets meer dan de helft van de volwassen ouderdieren gehuisvest in emissiearme stallen.

Het verschil tussen emissiearme huisvesting van kalkoenen tussen 2008 (33%) en 2012 (4%) is opmerkelijk. Een deel van de bedrijven heeft vermoedelijk in 2008 door een onduidelijke vraagstelling de traditionele huisvesting opgegeven onder overige emissiearme huisvesting. Uit vergelijking van de staltypen in de Landbouwtelling met de staltypen in milieuvergunningen van een vijftal provincies blijkt inderdaad dat in enkele gemeenten in 2008 emissiearme dierplaatsen zijn opgegeven terwijl op basis van de milieuvergunningen alleen traditionele huisvesting voorkomt.

3.4.2 Staltypen bij pluimvee

	2008	2010	2012
% dieren			
Leghennen jonger dan 18 weken	100	100	100
ww.			
batterij met natte mest	5	.	0
batterij met vaste mest (emissiearm)	34	.	10
traditionele grondhuisvesting	20	.	14
emissiearme grondhuisvesting		.	0
volièrehuisvesting (emissiearm)	34	.	60
overige huisvesting	8	.	15
Leghennen van 18 weken of ouder	100	100	100
ww.			
batterij met natte mest	2	1	1
batterij met vaste mest (emissiearm)	40	40	10
traditionele grondhuisvesting	17	14	12
emissiearme grondhuisvesting	7	6	8
volièrehuisvesting (emissiearm)	28	35	63
overige huisvesting	5	5	7
Vleeskuikens	100	100	100
ww.			
grondhuisvesting met vloerverwarming /-koeling of mixluchtventilatie	15	32	61
strooiseldroging, mestbanden en/of luchtwasser	4	5	7
traditionele huisvesting	81	63	32
Ouderdieren van vleeskuikens jonger dan 18 weken	100	100	100
ww.			
emissiearme grondhuisvesting	-	.	16
traditionele huisvesting	100	.	84
Ouderdieren van vleeskuikens van 18 weken of ouder	100	100	100
ww.			
emissiearme grond- en volièrehuisvesting	19	30	47
emissiearme verrijkte kooi/groepskooi	4	2	5
traditionele huisvesting	77	68	48
Kalkoenen	100	100	100
ww.			
emissiearme huisvesting	33	.	4
traditionele huisvesting	67	.	96

In tabel 3.4.3 is de verdeling weergegeven van bedrijven die alleen traditionele huisvesting hebben, alleen emissiearme huisvesting of een combinatie van beide. De bedrijven en de aantallen dieren zijn ingedeeld naar grootteklasse. Bedrijven met meer dan 40 000 dierplaatsen voor pluimvee vallen onder de IPPC-richtlijn. Middelgrote bedrijven met minder dan 40 000 dierplaatsen maar met meer dan 10 000 leghennen of vleeskuikenouderdieren of meer dan 25 000 vleeskuikens moesten aanvankelijk op 1 januari 2010 voldoen aan de eisen van het Besluit huisvesting. Deze bedrijven krijgen nu door het gedoogbeleid uitstel tot uiterlijk 1 januari 2013. Kleinere bedrijven met maximaal 10 000 leghennen of vleeskuikenouderdieren of maximaal 25 000 vleeskuikens moeten op 1 januari 2013 overgeschakeld zijn op emissiearme huisvesting. Net als bij de varkensbedrijven hebben bedrijven met gedeeltelijke emissiearme huisvesting de mogelijkheid tot intern salderen.

Bijna de helft van de bedrijven met leghennen heeft alleen traditionele huisvesting. Het bijbehorende aantal dieren is echter relatief gering (14%). Tweederde van het aantal leghennen komt voor op bedrijven met uitsluitend emissiearme huisvesting. Hoofdzakelijk gaat het hier om bedrijven met meer dan 40 000 dierplaatsen.

Het aantal vleeskuikens op bedrijven met alleen traditionele huisvesting is in 2012 gehalveerd ten opzichte van 2010 maar bedraagt nog altijd 23 procent. Voor het grootste deel gaat het om relatief grote bedrijven met meer dan 40 000 dierplaatsen. De omschakeling naar emissiearme huisvesting door vleeskuikenhouders is vertraagd omdat de staltypen die aan de eisen voldoen nog niet erg lang beschikbaar zijn.

3.4.3 Emissiearme en traditionele huisvesting van pluimvee naar grootteklasse¹⁾

	Bedrijven met alleen traditionele huisvesting		Bedrijven met traditionele en emissiearme huisvesting		Bedrijven met alleen emissiearme huisvesting		Totaal	
	% bedrijven	% dieren	% bedrijven	% dieren	% bedrijven	% dieren	% bedrijven	% dieren
Leghennen 18 weken of ouder, incl. ouderdieren								
2010	48	13	11	20	41	67	100	100
2012	46	14	10	20	44	66	100	100
w.v.								
meer dan 40 000 dierplaatsen	3	7	6	16	21	52	30	74
meer dan 10 000 leghennen, maximaal 40 000 dierplaatsen	8	5	4	3	18	14	30	22
maximaal 10 000 leghennen	35	2	0	0	5	1	40	3
Vleeskuikens								
2010	64	50	14	27	22	23	100	100
2012	40	23	14	28	46	49	100	100
w.v.								
meer dan 40 000 dierplaatsen	18	19	14	28	36	45	68	92
meer dan 25 000 vleeskuikens, maximaal 40 000 dierplaatsen	5	2	0	0	6	3	11	5
maximaal 25 000 vleeskuikens	17	3	0	0	4	1	21	4
Ouderdieren van vleeskuikens								
2010	66	55	19	27	16	18	100	100
2012	49	35	22	29	30	36	100	100
w.v.								
meer dan 40 000 dierplaatsen	6	7	7	12	11	20	24	38
meer dan 10 000 ouderdieren, maximaal 40 000 dierplaatsen	32	26	15	17	16	16	63	59
maximaal 10 000 ouderdieren	11	3	0	0	3	0	13	3

¹⁾ In de IPPC-richtlijn wordt onderscheid gemaakt naar aantal dierplaatsen en in het Besluit huisvesting naar aantal dieren.

3.4.4 Leghennen met beschikking over uitloop naar buiten

	2008	2010 ¹⁾	2012
% dieren met uitloop			
Totaal leghennen met uitloop	14	8	20
w.v.			
grondhuisvesting	6	2	4
volièrehuisvesting	8	5	16
overige huisvesting	0	0	1

¹⁾ In 2010 uitsluitend vrije (onoverdekte) uitloop.

In tabel 3.4.4 is het aandeel van de leghennen weergegeven dat beschikt over uitloop naar buiten. In de Landbouwtelling van 2010 is gevraagd naar het aantal plaatsen met *vrije* uitloop terwijl in 2008 en in 2012 is gevraagd naar het aantal plaatsen met uitloop. De term *vrije* uitloop wordt vooral gebruikt bij leghennen die een weiland of iets anders naast de stal tot hun beschikking hebben (onoverdekte uitloop). Als alleen gevraagd wordt naar uitloop valt hier ook de overdekte uitloop onder (Ellen, 2011).

Door het verschil in definitie tussen uitloop en vrije uitloop is niet bekend wat het aandeel is van de leghennen met uitloop in 2010. Met de overschakeling van kooihuisvesting naar scharrelhuisvesting is ook het aantal dieren in stallen met uitloop naar buiten toegenomen.

Literatuur

CBS (2009). Huisvesting van landbouwhuisdieren 2008. C. van Bruggen. CBS, Den Haag/Heerlen.

CBS (2011). Huisvesting van varkens en pluimvee 2010. C. van Bruggen. CBS, Den Haag/Heerlen.

Ellen, H., 2011. Wageningen UR Livestock Research. Persoonlijke mededeling.

EU, 2001. Richtlijn 2001/81/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2001 inzake nationale emissieplafonds voor bepaalde luchtverontreinigende stoffen. Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen L 309/22. 27.11.2001.

EU, 2008. Richtlijn 2008/1/EG van het Europees Parlement en de Raad van 15 januari 2008 inzake geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging. Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen L 024 van 29/01/2008.

VROM, 2009. Actieplan Ammoniak Veehouderij. Actieplan van de ministeries van VROM en LNV, de provincies en de VNG dat er toe moet leiden dat de middelgrote veehouderijbedrijven emissiearm worden en gaan voldoen aan het Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij.

Medewerkers publicatie

C. van Bruggen